

ГРАМАТИКА

Олена Гнатковська, Ірина Сапожник,
Тетяна Суродейкіна
(Чернівці)

СЕМАНТИЧНИЙ ТА СИНТАКСИЧНИЙ СТАТУС АППОЗИЦІЇ (на матеріалі роману Стефані Майєр „Сутінки”)

Стаття присвячена дослідженню семантичних і синтаксичних особливостей аппозитивних конструкцій в сучасній англійській мові. Представлено аналіз вживання основних класів аппозиції на матеріалі роману Стефані Майєр „Сутінки”, досліджено семантичні та синтаксичні типи аппозитивних конструкцій, як різновиду означення, а також охарактеризовано способи взаємодії, взаємодоповнення і співвідношення складових аппозитивних конструкцій.

Ключові слова: *аппозиція, аппозитивна конструкція, визначення, художній дискурс, атрибутивний зв'язок*

Статья посвящена исследованию семантических и синтаксических особенностей аппозитивных конструкций в современном английском языке. Представлен анализ употребления основных классов аппозиций на материале романа Стефани Майер „Сумерки”, исследованы семантические и синтаксические типы аппозитивных конструкций, как вида определения, а также охарактеризованы способы взаимодействия, взаимодополнения и соотношения составляющих аппозитивных конструкций.

Ключевые слова: *аппозиция, аппозитивная конструкция, определение, художественный дискурс, атрибутивная связь*

The article deals with the investigation of semantic and syntactic peculiarities of appositive constructions in Modern English. The analysis is based on fiction discourse – S. Meyer’s novel “Twilight”. Basic semantic classes of apposition as a type of attribute in fiction discourse, such as appellation, identification, particularization, exemplification, characterization, paraphrase, and reorientation are singled out. Syntactic characteristics of apposition are also in the focus of investigation. The great majority of appositions contain units which belong to the same syntactic class, and most are of the noun– phrase class. Most appositions have a second unit which serves to specify – especially identify – the semantic contents in the first unit. Syntactically, the structures which the elements in apposition present may be simple or complex. The head of the noun phrase may stand alone, or be

accompanied by other elements, such as determiners and modifiers. The characteristic feature which differentiates apposition from other relations within the linguistic system, that we have observed, is a type of relation which is mainly found among juxtaposed noun phrases. These noun phrases have the same function within the clause in which they are inserted. It is mainly used to characterize, name and identify characters and everything the author considers necessary. In this way, the author transmits information which helps him not only to give detailed yet concise descriptions, but also, in some cases, to help the reader follow the story, provide the reader with every detail of the story, and make him/her share the vision of the narrator.

Key words: *apposition, appositive construction, attribute, fiction discourse, attributive relation*

Систематизація знань в галузі теорії означень потребує окремого викладу та системного підходу до тлумачення різних типів означень, а саме – прикладки, як одного з різновидів означення. **Актуальність** нашої роботи зумовлено відсутністю системних досліджень означень, необхідністю подальшого емпіричного дослідження лексичних одиниць різних тематичних груп, а також їх значущістю у вивченні різних мовних картин світу. Слід зазначити, що синтаксична категорія прикладки, як другорядного члена речення, теоретичне обґрунтування якої склалося історично у традиційній лінгвістиці, сьогодні потребує нового переосмислення.

У більшості теоретичних граматики прикладка розглядається як вид означення, у вигляді іменника чи іменникового словосполучення, форми яких корелюють з означуваним іменником. Вважається, що прикладка (аппозитив) та означуване пов'язані одне із одним видом підрядних відносин – атрибутивним зв'язком. Однак, на думку Г.Г. Семкіної, “матеріал англійських висловлювань свідчить про неможливість тлумачення атрибутивного зв'язку як підрядного, адже підрядність – це відношення синтаксичної нерівності із залежністю одного із членів від іншого, перевагою однієї із співвідносних одиниць над іншою” [3, с. 91]. Виявити у аппозитивних словосполученнях вершину та залежне слово практично неможливо, відповідно, підрядний зв'язок викликає сумніви. Такої точки зору притримується і російський лінгвіст А.М. Мухін [2, с. 78]. Г.Г. Семкіна пропонує тлумачити аппозитивний зв'язок як “особливий підвид синтаксичного зв'язку в рамках суположення” [3, с. 96].

Прикладка є невід’ємним компонентом синтаксису англійської мови, але вона залишається недостатньо дослідженим об’єктом лінгвістики. Мета статті полягає у дослідженні конструкцій з означеннями, визначенні семантичних та синтаксичних особливостей аппозитивних конструкцій у англомовному художньому дискурсі на матеріалі роману Стефані Майєр „Сутінки”.

Семантичні прикладки з опису людини належать до особливого різновиду категорії означення. Це означення у формі іменника чи іменникового словосполучення, форми яких корелюють з означуваним іменником. Аппозитивні відношення між означуваним компонентом опису людини та однослівними аппозитивними одиницями зумовлені лексико–граматичними значеннями між цими синтаксичними одиницями.

На основі матеріалу роману Стефані Майєр „Сутінки” нами було досліджено випадки відокремлення семантичних прикладок з опису людини як непоширених (1) та поширених означень (2) у постпозиції (3) та препозиції (4, 5), у якості прикладки:

1. *And there's this boy, Mike, who's very friendly* [6, с. 16];
2. *My Trigonometry teacher, Mr. Varner, who I would have hated anyway just because of the subject he taught, was the only one who made me stand in front of the class and introduce myself* [6, с. 9];
3. *She's their aunt or something like that* [6, с. 10];
4. *That was the year I finally put my foot down; these past three summers, my dad, Charlie, vacationed with me in California for two weeks instead* [6, с. 3];
5. *The boy from English, Eric, waved at me from across the room* [6, с. 9].

При розмежуванні прикладки опису людини і прикладкового іменника у нашому дослідженні ми скеровувались семантикою (лексико–семантичними і лексико–граматичними значеннями поєднаних слів). За умов кореляції загальних і власних назв, прикладкою виступають останні. За умов кореляції загальних назв прикладкою виступають образні, метафоричні означення– назви, родові щодо видових, що означують особу за місцем проживання, чи родом занять, за віком, професією, особу за якісними прикметами тощо.

У досліджуваному художньому мовному просторі семантичний аналіз англійських речень показує, якщо прикладка з опису людини несе додаткову інформацію, то вона на письмі виділяється комами:

As I examined them, the youngest, one of the Cullens, looked up and met my gaze [6, c. 11];

The Gym teacher, Coach Clapp, found me a uniform but didn't make me dress down for today's class [6, c. 12].

Поширеними також у творі є прикладки, що виділяються тире:

No one had asked me that – not straight out like he did, demanding. [6, c. 20];

"But honestly," I teased, "for that to bother you, after I have to hear that Rosalie – Rosalie, the incarnation of pure beauty, Rosalie – was meant for you [6, c. 127];

It took six EMTs and two teachers – Mr. Varner and Coach Clapp – to shift the van far enough away from us to bring the stretchers in [6, c. 25].

У художньому дискурсі Стефані Майер, якщо прикладка не несе додаткову інформацію, а лише ідентифікує іменник, то вона на письмі комами не виділяється:

Well, I have a few classes with a girl named Jessica [6, c. 16].

Відокремлені прикладки часто доповнюють комунікативний комплекс, реалізуючи роз'яснювально-додаткову функцію. Ампліфікація різних видів означень фіксує послідовність руху думки мовця, деталізує інформацію і вносить елементи оцінки:

And then they found us, a crowd of people with tears streaming down their faces, shouting at each other, shouting at us [6, c. 46];

I would be the new girl from the big city, a curiosity, a freak [6, c. 6];

I looked up to see him smiling a crooked smile so beautiful that I could only stare at him like an idiot [6, c. 209].

Семантичні прикладки з опису людини у художньому дискурсі часто використовуються у образному значенні, де вони перетворюються на метафори та порівняння. Наприклад:

Edward stayed tensed like a lion in front of me [6, c. 159];

I teased, nodding toward a group of girls lined up against the wall like pastel confections [6, c. 204];

While he spoke, he flashed another glare toward Edward, who was standing against the cluttered counter, motionless as a sculpture, staring off into space [6, c. 42];

I wasn't as eager to escape Forks as I should be, as any normal, sane person would be [6, c. 28].

Відповідно до класифікації Р.Квірка, нами досліджено наступні типи прикладки:

Прикладка–найменування (appellation): *The strength, the speed, the acute senses, not to mention those of us like Edward, Jasper, and I, who have extra senses as well* [6, с. 173].

Прикладка–приписування (attribution):

Edward stood in the halo of the porch light, looking like a male model in an advertisement for raincoats [6, с. 150].

The score constantly changed as the game continued, and they razzed each other like any street ballplayers as they took turns with the lead [6, с. 155].

Прикладка–включення–уточнення (inclusion–particularization):

But he was a cop, even if just a small–town cop, so he was brave enough to take the first bite [6, с. 33].

Ms. Cope, the redheaded front office receptionist, ran ahead of him to hold it open [6, с. 38].

В англомовному художньому дискурсі широко використовуються всі вище перелічені типи прикладки з опису людини, що є особливістю складних речень художнього стилю. Специфічною властивістю означення–прикладки є означуваність, яка виступає другою назвою. У семантиці прикладкового означення важливим є компонент номінації (означуваний іменник–людина) і компонент власне–означення.

Ч. Мейер [5] пропонує визначати класи прикладок, виходячи із ступеню конкретизації першого елемента другим елементом конструкції, а саме, другий елемент конкретизує, специфікує перший елемент аппозитивної конструкції; другий елемент є менш конкретним, ніж перший елемент конструкції; обидва елементи мають однаковий ступінь конкретизації.

Проаналізувавши 250 випадків вживання прикладки, нами визначено частоту вживання семантичних класів аппозитивних конструкцій Ч. Мейера в романі Стефані Майер „Сутінки”. Результати проведеного дослідження представлено у табл. 1 (див. нижче).

Із Таблиці 1 видно, що кожен із зазначених типів є широко вживаним в англійському художньому дискурсі, що свідчить про гнучкість синтаксичної порівняльної структури та творчий підхід митців до вербального кодування предмета пізнання. Всі семантичні класи аппозитивних конструкцій Ч. Мейера, за виключенням переорієнтації та коригування досить поширені у художньому дискурсі Стефані Майер.

Частота вживання семантичних класів аппозитивних конструкцій у романі Стефані Майєр „Сутінки”

семантичний клас прикладки	к-ть випадків вживання	частота вживання %
ідентифікація	40	20
апеляція	40	20
партикуляризація	35	18
екземпліфікація	20	10
характеризація	30	15
парафраз	20	10
переорієнтація	10	5
коригування	5	2

Семантичні прикладки з опису стану та ознаки представлено у художньому дискурсі Стефані Маєр шляхом ідентифікації, коли другий елемент аппозитивних конструкцій, виражений іменниковим словосполученням, відокремленим членом речення, підрядним реченням, що „ідентифікує” референт першого елементу конструкції (вираженого іменником, займенником або іменниковим словосполученням), що ілюструють наступні приклади:

With chagrin, I realized the probable cause – no one else was as aware of Edward as I always was [6, с. 29];

And that was the last contact I'd had with him, though he was there, a foot away from me, every day [6, с. 29];

I watched him sometimes, unable to stop myself – from a distance, though, in the cafeteria or parking lot [6, с. 30];

Nothing slows down traffic like a cop [6, с. 209].

Поширеними також у творі є прикладки апеляції, коли другий елемент аппозитивних конструкцій, „називає” перший елемент конструкції, а не ідентифікує його, оскільки він виражений іменником– власною назвою, наприклад:

Only three entries really caught my attention: the Romanian Varacolaci, a powerful undead being who could appear as a beautiful, pale-skinned human, the Slovak Nelapsi, a creature so strong and fast it could massacre an entire village in the single hour after midnight, and one other, the Stregoni benefici [6, с. 46];

There wasn't much that sounded like the movies I'd seen, and only a very few, like the Hebrew Estrie and the Polish Upier, who were even preoccupied with drinking blood [6, с. 57];

It was like meeting a fairy tale – Snow White, in the flesh [6, с. 135];
Then I found a promising site – Vampires A–Z [6, с. 56].

Партикуляризація також нерідко зустрічається у романі „Сутінки”. У цих випадках другий елемент аппозитивних конструкцій, „деталізує” референцію або значення першого елементу конструкції. Задля такої деталізації обов’язковими є маркери аппозиції на зразок *in particular, including* та ін. Наприклад:

I’ve noticed that people – men in particular – are crabbier when they’re hungry.” [6, с. 78];

Three other girls stood with them, including one I remembered falling over in Gym on Friday [6, с. 48];

But outside the door to our Spanish class, leaning against the wall – looking more like a Greek god than anyone had a right to – Edward was waiting for me [6, с. 86];

...three teenagers from the reservation perched around the circle, including the boy named Jacob and the oldest boy who had acted as spokesperson [6, с. 50];

She sees things – things that might happen, things that are coming [6, с. 121].

Семантичні прикладки з опису стану та ознаки зустрічаються у багатьох випадках екземпліфікації у художньому дискурсі, який нами досліджується. Другий елемент аппозитивних конструкцій, приналежних до цього семантичного класу, наводить „приклад” першого елементу конструкції. Обов’язковими у випадку екземпліфікації є маркери аппозиції, які у експліцитний спосіб позначають, що другий елемент є прикладом першого елементу, – *like, for example (e.g.)*. Проілюструємо це наступними прикладами:

Of course, there are always exceptions, Carlisle, for example. [6, с. 173];

You have a very floral smell, like lavender... or freesia [6, с. 128];

...say that person also did a wide range of bizarre things – from saving your life under impossible circumstances one day to treating you like a pariah the next, and he never explained any of that, either, even after he promised [6, с. 38];

Well, it’s a truck actually, a Chevy [6, с. 5].

Окрім того, у випадку екземпліфікації між елементами аппозитивної конструкції можливі відношення частина/ціле, оскільки елемент, що позначає „частину”, власне слугує прикладом елементу на позначення „цілого”.

Аналіз роману „Сутінки” засвідчує, що семантичні прикладки з опису стану та ознаки прикладки ефективно використовуються для характеристики – другий елемент аппозитивних конструкцій, приналежних до цього семантичного класу, виражений іменником або іменниковим словосполученням, надає загальну „характеристику” першого елемента конструкції. Характеризацію прослідковуємо у наступних фрагментах художнього дискурсу:

Stregoni benefici: An Italian vampire, said to be on the side of goodness, and a mortal enemy of all evil vampires [6, с. 46].

...they also seemed like constructs created to explain away the high mortality rates for young children [6, с. 57]

"You don't seem much like a junior in high school yourself," I noted [6, с. 29].

У художньому дискурсі Стефані Майер слід відзначити тенденцію до використання атрибутивних парафраз, в яких другий елемент аппозитивних конструкцій, приналежних до цього семантичного класу, „перифразує” значення першого елемента конструкції. Аппозитивні конструкції цього класу представлені словосполученнями, відокремленими членами речення або реченнями у семантичному відношенні синонімії, наприклад:

It's just a hum – a buzzing of voices in the background [6, с. 75];

I sat very still, the chill of his touch a natural warning – a warning telling me to be terrified [6, с. 114].

Переорієнтація – на відміну від семантичного класу перифразування рідше зустрічається у романі „Сутінки”. Другий елемент аппозитивних конструкцій, приналежних до цього семантичного класу, під іншим „фокусом” подає референцію першого елемента й тим самим забезпечує інше розуміння значення першого елемента, наприклад:

I didn't want to ask permission – it set a bad precedent – but I felt rude, so I tacked it on at the end [6, с. 33];

It doesn't completely satiate the hunger – or rather thirst [6, с. 78];

We walked in silence – a furious, embarrassed silence on my part – to his car [6, с. 93].

У художньому дискурсі Стефані Майер також використовують атрибутивні конструкції коригування – другий елемент аппозитивних конструкцій, приналежних до цього семантичного класу, „виправляє” помилку / усуває неточність, допущену у першому елементі конструкції. Члени аппозитивної конструкції коригу-

вання можуть бути з'єднані такими маркерами аппозиції як *or*, *or rather*, наприклад:

*It doesn't completely satiate the hunger – or rather thirst [6, с. 78];
 "I have to, because I'm going to be a little... overbearingly protective over the next few days – or weeks – and I wouldn't want you to think I'm naturally a tyrant." [6, с. 114].*

За допомогою різних класів аппозитивної конструкції прикладки на рівні макротексту авторка роману „Сутінки” психологізувала мовлення, тонко передала відчуття героїні.

На прикладі роману ми пересвідчилися, що однією з характерних особливостей сучасного англійського художнього дискурсу є означення–прикладки, які мають своєрідний структурний характер. Прикладка може передувати іменникові і знаходитися в постпозиції, часто неузгоджені означення утворюють з означуваним словом семантично образну єдність і, на відміну від додатка чи обставини, входять у склад того члена речення, який означають.

Аналіз роману „Сутінки” засвідчує, що прикладки цікаві не тільки за своїм складом, але і за складністю синтаксичних зв'язків між компонентами, що входять до них. Морфологічно в них можуть входити іменники у Possessive Case, числівники, прикметники, дієслова та віддієслівні форми, прийменники й постпозитиви, та вигуки.

Прикладка у романі „Сутінки” найчастіше регулюється глибинною семантикою, а отже, виявляється на рівні синтаксеми. У романі автор використовує образні, метафоричні означення–назви, родові щодо видових, що означають особу за місцем проживання, родом занять, за віком, професією, родинними зв'язками, тощо. Слід відзначити тенденцію до використання атрибутивних груп у образному значенні, де вони перетворюються на метафори.

Однак, аналіз роману „Сутінки” засвідчує на неможливість тлумачення атрибутивного зв'язку як підрядного, адже підрядність – це відношення синтаксичної нерівності із залежністю одного із членів від іншого, перевагою однієї із співвідносних одиниць над іншою. Виявити у аппозитивних словосполученнях вершину та залежне слово у багатьох випадках вживання прикладки у дослідженому художньому мовному просторі практично неможливо, відповідно, підрядний зв'язок викликає сумніви.

Отож, ми спостерігаємо переосмислення синтаксичного статусу аппозитивів у сучасній лінгвістиці, коли компоненти

аппозитивних словосполучень виступають рівноцінними, кожен член виконує однакову із словосполученням синтаксичну функцію, що знаходить своє підтвердження у художньому дискурсі Стефани Майер „Сутінки”.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Семкина Г.Г. О различии аппозитивной и подчинительной синтаксических связей / Г.Г. Семкина // Научно–практическая конференция : Актуальные проблемы филологии и методики преподавания иностранных языков. – Новосибирск, 2008. – С. 91– 97.
2. Переломова О. С. Лінгвокультурні коди інтертекстуальності українського художнього дискурсу : діакронічний аспект : Монографія / Олена Степанівна Переломова. – Суми : Вид–во СумДУ, 2008. – 208 с.
3. Halliday M. A. On Language and Linguistics. Vol 3 / M.A.K. Halliday. Collected Works of M.A. Halliday; [Edit. J. Webster]. – L. : Continuum, 2004. – 55 p.
4. Hockett C. Attribution and Apposition / Hockett C. – Albany : State University New York Press, 1990. – 212p.
5. Meyer Ch. F. Apposition in contemporary English / Meyer Ch. F. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 152p.
6. Meyer S. Twilight / S. Meyer. – London : Brown Book Group 100 Victoria Embankment. – 2008. – 602 p.
7. Quirk R. Restrictive Apposition. English Studies / Quirk R. – London : Longman, 1989. – 247p.

Леся Ікалюк

(Івано–Франківськ)

ЧАСТИНОМОВНИЙ СТАТУС ВИГУКУ

Статтю присвячено визначенню частиномовного статусу вигуку. Вигук як мовна універсалія притаманний будь–якій мові будь–якого періоду, а тому є віддавна об’єктом дослідження. Однак його статус у граматичній системі мови залишається невизначеним: його або вважають, або не вважають окремою частиною мови. У статті підтримується перша точка зору.

Ключові слова: вигук, мовна універсалія, граматична система мови, частина мови

Статья посвящена определению частеречного статуса междометия. Междометие как языковая универсалия свойственно любому языку любого периода, а поэтому является объектом исследования с